

Ismeretlen Rákóczi-kiáltvány a bajor hadszíntérről, 1705-ből.

A spanyol örökösödési háború bajor hadszínterén, mint ismeretes, 1704—1705 fordulóján az Isar folyó mellett folyt a harc a XIV. Lajossal szövetséges bajor választófejedelem és a Habsburg-ház és szövetségeseinek csapatai között. II. Rákóczi Ferenc felkelése abban az időben már teljesen kibontakozott s a fejedelem serege a több mint másfélév óta tartó háborúban a magyar hadszínterén kötötte le Lipót császár haderejének egy részét. A kuruc hadsereg a felkelés kitörése óta folyton gyarapodott, de gyarapodása nem volt arányban harckészségével és harcértékével. Rákóczi és környezete állandóan azon fáradozott, hogy ezredek létszámát minél több reguláris katonával, harctereket megjárt magyar huszárokkal és hajdúkkal növeljék. Ezért nem elégedtek meg azzal, hogy toborzó parancsnokaik csupán Magyarország határán belül szedjék össze a föld népét és a különböző harcterekről hazaszökött vagy a Thököly-felkelés után itthon maradt katonákat. Bizalmas emberek útján igyekeztek a Lipót császár seregében a nyugati hadszíntereken küzdő magyar ezredek legénységének hazajövetelét is elősegíteni. A Rákóczi-kor hadieseményeivel foglalkozó iratok, az Archivum Rákóczianum gyűjtemény, stb. azonban pozitív adatokat nem nyújtanak sem arról, hogy milyen módon próbálkoztak a kurucok kiküldöttei a magyar legénység közelébe férkőzni, sem pedig arról, hogy mi volt ennek a fáradozásnak eredménye.

A bécsi Kriegsarchiv „Hofkriegsrat“ irataiban kutatva akadtam először ennek a kapcsolatnak valóságos nyomára, egy olyan érdekes magyar nyelvű, nyomtatott kiáltvány alakjában, amely valószínűleg szóbeli üzenet alapján, külföldön, francia nyomdában készült.

A bajor harctéren küzdő császári sereg soraiban 1705 elején három magyar huszárezred volt. Báró Gombos Imre tábornok, Czungenberg Lipót ezredes és Lehoczky Márton ezredes huszárezredei, amelyek már az előző évek hadműveletei alatt is igen kitűntették magukat s 1705 áprilisában az Isar mellett, Neuburg körnévén táboroztak.¹

¹ Gombos és Czungenberg ezredei 1702-ben alakultak s 1706-ban más huszárezredbe olvadtak. Lehoczky ezredét gróf Forgách Simon tábornok állította fel 1702-ben. Amikor ő 1704 elején Rákóczihoz pártolt, ezredét Lehoczky ezredes kapta meg és vezette tovább. Ebből az ezredből alakult később a 3. „Hadik“ huszárezred. (*Wrede: Geschichte der k. u. k. Wehrmacht III. kötet 242., 708. és 709. l.*)

OS FRANCISCUS II. DEI GRATIA TRANSYLVANIE PRINCEPS ROGOCCI;
 PARTIVQUE REGNI HUNGARIE DOMINUS, ET SICULORUM COMES, DUX MURACIENSIS ET
 MAKOVICIENSIS, DOMINUS PERSPECUS DE SAROSPATAK, TOKALI, ESESD, RABEGCZ, OMB,
 SERENCS, LEDNITZE, SOMLYO &c Omnibus &c universis, quorum nimirum interit aut interit potest,
 presentium notitiam habueris; gratiam nostram principalem amplecti desiderantibus saltem, & gratis nostris principis
 is propensionem. Mince előtét aratlanságunkból nean következze buiadásunkból, Magyar Országban, edes ha-
 zamban viliza jüven, az kegyelenűi uralkodo Nemet Nemzet ellen, edes Hazánk szabadságért, Nemzetleges
 hadakozásunkat meg indítottuk volna; má: annak előte némely hatalmas királyokkal, S fejedelmekkel volt megmálthasazan
 kötélünk, az honnet követezze hogy mind eddig is kívánatos boldogulással folyt fegyverkezésünk, Mivel pedig bizomlósá vá-
 gyunk, hogy az mely Magyarok az elmlt elzendőkben az félo orizagokra ellentéglünk mellet fell mennek, nem Szabad ak-
 ratbul; de az itrozato kegyelen Nemet ig: táru, S farszoltantatul ketelenreven mentenek ki edes hazajokból; kik is mostan ja-
 len leven az hazaban jofazogokkal, canatokkal; és verketel is, edes hazánk régen ohajtor Szabadágáert fel vót fegyverét feg-
 zenek; Melyhez képpell, mint hogy ezen Nemzetleges fegyver azzalis fejtődik, ha mind azok az Magyarok, az kik az félo or-
 zagokban az Nemet (s farsat mellet hadakoznak; Magok az Telleges FRANCZIA KIRALY, avagy BAVARIAI ELECTOR tbo-
 rara transfrárljak az holot is addig míg bizonyos mod edes Hazajokban valo bátorságsosile jövevelekre adatik Agyalkegyelmességünkbill
 farnozott recommendációnkból, mellyert egyedül, bizonyos hověrdüket is, ezen avocatoria levelünkre adatik Agyalkegyelmességünkbill
 ges accomodatiorok S hivatalok Ezen levelünk alatt, mindennek, falso, közep, és alto renden levöket, valakik magok az Ne-
 met Császár Szolgálatyaban levö Magyarok között ilmerik lenni; keményen és Sertio parandálljuk; hogy minden halálzás kirül
 az Nemet Császár, mint edes Hazánk kemelzet fersert valöellenlege, taborat S fegyveret el hagyvan, az felleges; FRANCIA K-
 RALY avagy BAVARIAI ELECTOR tabortia tizen övöd nap alatt, a die publicationis által mennyek hogy ottan magok jo vife-
 leckell, verütkel kerdelet edes Hazán Szabadlagiban magok az rízfel ökte es fejedelmi továbbalo kegyelmességikre crodemeflede-
 bgyet Az kik pedig ezen kemelzeti kegyelmességünkbill Szarnozott Agyal intésünk, S kemény parandolatsból nem gondolván,
 továb is az Nemet Császár Szolgálatyaban magok az Ország joveik veselküll, S Szabadlagiul Nemzetlegertül nemzetlegre
 éj rekeztöcnek mivel eddig olyvan reménygel öltarmaztaték itthon marador jofzágok az hogy parandállunkat havan, fegpa-
 ranolartunk engedelmessékké, signatum in Cătris nostris ad Vyar. Postris die 16. Mensis Octobris Anni 1704.

FRANCISCUS T. P.

(L.S.)

Ezeknek az ezredeknek huszárjai között járt kézről kézre Rákóczinak az a kiáltványa, amelyet valamelyik császári tiszttől akkor elkobozott és átadott a Landshutban működő Hofkriegsrat-Expositurának (Amts-Substitution in Bayern). Ezt a példányt azután tovább küldték Bécsbe, gróf Breunner Miksa főhadbiztoshoz, aki azt 1705 május 5-én beszolgáltatta az udvari haditanácsnak.²

A kísérő jelentés szerint a kiáltványt Rákóczi bajorországi megbízottai terjesztik a magyar huszárezredek között, hogy átpártolásra bírják őket. Nolden császári hadbiztos értesülése szerint ennek hatása alatt már valóban sok magyar huszár szökött el ezredétől.

A kiáltvány külső alakja általában megegyezik az akkor, Rákóczi főhadiszállásán készült, ilyen természetű nyomtatott kiadványokkal, de ha figyelmesen tanulmányozzuk, akkor érdekes megfigyeléseket tehetünk. Megállapíthatjuk azt, hogy a szöveg itthon készült; irálya, tárgybeosztása stb. feltétlenül erre vall. De már az első sorban szemünkbe ötlék Rákóczi nevének helytelen írása, „Rogoczi“. Azután pedig úgy a kezdő latin sorokban, mint az egész magyar szövegben, igen sok hibára akadunk, amelyek nem sajtóhibák, hanem annak bizonyítékai, hogy magyarul nem tudó szedők szedték a szöveget olyan nyomdában, amely a magyar nyelvben használatos betűkkel pl. „é“, „ő“, „ü“ stb. nem rendelkezett. Így tehát a különféle ékezetekkel ellátott magyar betűket francia ékezetű betűkkel pótolták, ami arra vall, hogy a nyomtatás Franciaországban, talán Párisban készült. (A „k“ és „h“ betűket, az egymáshoz hasonló „e“ és „c“ betűket sűrűn összetévesztik. A keltezésben ponttal szakad meg az összefüggő helymeghatározás „... in Castris nostris ad Ujvar. Positis.“

A kezembe került példány alsó balsarkán, a pecsét mellé, tintával a következő megjegyzés van írva: „Publ. 15 Martÿ 1705. az Issernél és Navburgnál levő Gombos. Csonkenberg és Lehotzky Rgttnek.“ A megjegyzés alatti olvashatatlan aláírásból ennyit tudunk kihüvelykezni: „Gróff... István“. A rangjelzés és keresztnév között csupán három, *S. F. L.* vagy ehhez hasonló vonású betű van. Hogy ki lehetett Rákóczinak ez a megbízottja, azt nem sikerült megállapítanom.

Érdekes a kiáltvány viaszpecsétje is. Eredeti nagysága megfelel a szokásos fejedelmi pecséteknek, de rajza teljesen eltér tőlük. A fejedelmi vagy családi címer helyett, a barokk díszítésű pajzs közepén csupán Rákóczi nevének összefont kezdőbetűi „F. R.“ láthatók, hercegi korona alatt. Ez is annak bizonyítéka, hogy a kiáltvány külföldön készült, ahol nem állott az azt kiállító megbízott rendelkezésére a hivatalos fejedelmi pecsétnyomó, a pecsétet tehát saját elgondolása szerint vésette.

Markó Árpád.

² Eredeti példánya a bécsi Kriegsarchiv-ban: Fasc. 189. Expedit. 1705—May—16.